

EN ALVORLIG NYTÅRSSALUT

Af Hans Jacobi

En dag, da jeg besøgte gamle fru kolonibestyrer Sigrid Langskov i Ørholm, fordybede vi os ganske naturligt i minderne fra den periode i Grønland, som vi altid vil benævne „de gode gamle dage“ trods datidens yderst primitive tilstande, forhold som de senere tiders udsendte næppe vil have forudsætninger for at kunne goutere. Fru Langskov kom i samtals løb ind på en nytårsaften i Sukkertoppen, hvor besætningerne fra 2 overvintrende skibe skød nytår ind eller vel rettere det gamle 1896 ud med en sådan kraft at alle de rudere, der vendte ud mod gårdspladsen i den daværende kolonibestyrerbolig blev knust, hvorved der opstod en situation der føltes overordentlig trøstesløs i de kommende vintermåneder. Lagerbeholdningerne dækkede den gang kun de allernødvendigste varer, hvortil glas vel ikke blev henregnet; skaderne måtte derfor udbedres med brædder for vinduerne, som lukkede alt dagslys ude og gav rigelig adgang for indtrængning af vinterkulden. Man behøver næppe megen fantasi for at forestille sig de ulemper der fulgte med den opståede situation.

Året 1896 var et særdeles vanskeligt og alvorligt år for den grønlandske skibsfart, idet storisen der fra østkysten med den kolde polarstrøm føres rundt om „Kap Farvel“ og under normale forhold i forårsmånederne pakker sammen langs sydvestkysten op forbi Julianehåb til nord for Arsukfjorden, i dette år forekom i så store mængder, som man ikke tidligere mindes at have oplevet. Ja helt hen i august måned trængte isen endog op til Vester Eilande syd for Egedesminde, hvor den blev liggende. Det er derfor forståeligt, at datidens relativt små sejlskibe der ellers kunne have besvær nok med forsyningstjenesten, i dette isår havde de aller vanskeligste vilkår for at klare besejlingen, idet der ikke syntes at forekomme væsentlige slækkelser i den tætpakkede is. Der opstod derfor så store forsinkelser, at skibene på et tidspunkt, hvor de normalt forlængst skulle have fuldført deres missioner for året 1896 og allerede have været godt på vej mod Danmark, stadig måtte ligge og slås med de hårdnakkede ismasser, hvilket bevirkede, at skipperne måtte se i øjnene, at man måtte indstille sig på en af de lidet behagelige overvintringer. Naturligvis måtte skibene i grønlandssejladsen altid være forberedt på sådanne overvintringer, men man håbede altid

mere eller mindre optimistisk på at kunne undgå dem med alle de ubehageligheder, de førte med sig.

Ser man tilbage på grønlandsbesejlingen i sejlskibstiden finder man adskillige tilfælde, hvor skibene har måtte overvintre, nogle direkte som følge af at vinteren er kommet bag på de normale beregninger og låst skibene inde, andre fordi de pågældende kaptajner havde fundet det mest tilrådeligt at sikre skibet en rolig vinterhavn i stedet for at løbe den meget store risiko, der var forbundet med at manøvrere skibet ud i det mørke og stormfulde grønlandske efterårsvejr med de farlige isfjælde, som i tåge og snestorm i mange sørgelige tilfælde er blevet en stolt sejlers banemand.

På et tidspunkt i dette efterår lå de to kendte grønlandsfarere briggerne „Hvalfisken“ på ca. 260 tons og den noget mindre „Tjalfe“ indespærret i Holsteinsborg, hvor de allerede havde belavet sig på overvintring, da der tilsyneladende ikke var nogen mulig chance for at slippe ud gennem ismasserne. „Hvalfisken“ var gået fra Danmark den 2. maj medførende last til Sukkertoppen, Holsteinsborg og Christianshåb, medens „Tjalfe“ allerede havde udført en rejse til Grønland og atter var afgået fra København den 15. juli med last til Julianehåb og Frederikshåb. Det har således tilsyneladende været umuligt for skibet at nå ind til kysten før ved Holsteinsborg, og det havde derfor endnu lasten om bord samt passagererne til Julianehåb, nemlig fru kolonibestyrer Brummerstedt med 2 børn og deres lærerinde frøken Brinch. Kolonibestyrer Brummerstedt havde sammen med familien tilbragt et års permission i Danmark og var derefter selv udrejst til Julianehåb med en tidligere skibslejlighed for at overtage kolonien igen, efter at C. Ringsted havde bestyret den under Brummerstedts ferie. Han har vel fundet det mest praktisk at lade familien følge efter med „Tjalfe“ for at undgå det besvær der ofte fulgte med, når 2 familier skulle dele bolig sammen i den periode, der gik under beholdningsoptagelsen og den derpå følgende regnskabsaflæggelse. Dette hensyn kom til at koste familien et helt års adskillelse.

Den fungerende kolonibestyrer C. Ringsted, der var 33 år, indskibede sig i barkskibet „Castor“ efter at kolonien var behørigt afleveret. Han skulle hjem til Danmark på et års permission, men skibet forsvandt sporløst og menes forlist under Kap Farvel.

Det var en meget ubehagelig situation, der var opstået for de to skibe og deres besætninger, da alt håb om at nå hjem til familierne i Danmark nu syntes at være blevet tilintetgjort med udsigt til at friste tilværelsen under meget trange og primitive forhold, i ensomhed og uudholdelig lediggang, i mørke og triste omgivelser. Det er derfor forståeligt, at besætningen, så ofte lejlighed gaves, begav sig til fjelds i det optimistiske håb at se om en ændring i vejrforholdene kunne give tilstrækkelig slæk i de trøstesløse ismasser, så skibene kunne arbejde sig igennem.



Foruden disse spontane udkigsposter, var der fra skibenes side naturligvis etableret regelmæssigt udkig, hvor skibets officerer forsynet med skibskikkert skiftedes til at undersøge horisonten for en mulig gunstig ændring i situationen.

Med de største forventninger kom udkiggen en dag farende om bord med meddelelsen om, at der som følge af en stiv østenblæst var opstået så stærk drift i isen, at der skulle være en ærlig chance for at slippe igennem. I hast foretog man de nødvendige klargøringer om bord, medens de to fanøskippere, Peter K. Højer fra „Hvalfisken“ og Berthel Rickmers fra „Tjalfe“ gik til fjelds for at tage det nødvendige bestik af forholdene; samtidig blev der fra koloniens side bemandet nogle hvalfangerslupper, så man kunne være klar til at bugserer skibene ud, så snart de var gjort søklare. I løbet af meget kort tid var ankrene og fortøjningerne bjærget og begge skibe på vej ud forbi Præstefjeldet mod „Frederik den 7's ø“, hvorfra de skulle kunne klare sig ved egen hjælp.

Først da man havde arbejdet sig et godt stykke ud i ismasserne, måtte man med sorg erkende, at forholdene ikke just var så gunstige, som man straks havde håbet; det blev derfor en evindelig kamp mod isen, indtil det hurtigt tiltagende efterårs-mørke gjorde al videre manøvrering tvivlsom. Sejlene måtte bjærges og skibene fortøjes til isflagerne ved hjælp af isankre, men næste morgen ved det første svage gry fortsattes disse håbløse forsøg, indtil man til sidst måtte se i øjnene, at det var aldeles umuligt at trænge gennem isbarrieren og ud i det åbne hav. Der var derfor nu kun det yderst svage håb tilbage at benytte det af østenvinden frembragte „landvand“ til at søge sydover, inden isen atter pressede mod land og gjorde situationen

fortvivlet og yderst faretruende. Mandskabet fik ikke nogen hvil, men måtte ustandselig hale i fald og skøder, hver gang skibet måtte foretage en vending, medens isen stadig pressede mod skibenes skrog og besværliggjorde al manøvrering. Efter et par døgn's asen og sliden blev det ganske klart, at det alligevel ikke blev i Danmark hos familien, man kom til at tilbringe vinteren, og man søgte derfor med møje og besvær at varpe skibene ind gennem det skærfyldte farvand til Sukkertoppen, fuldstændig overbevist om, at yderligere forsøg på at få skibene igennem måtte opgives for dette år.

Fra Sukkertoppen blev der straks, da skibene var blevet observeret, sendt hvalfangerslupper ud for at bugsere dem ind i havnen, hvor man kastede anker og svinbandt skibene, så de kunne modstå enhver situation i løbet af vinteren.

Endnu inden skibene var færdigfortøjet, kom kolonibestyrer Laurits Bistrup om bord og vel nok med nogen betænkelighed alligevel bød dem alle hjertelig velkommen, idet han med sin sædvanlige hjælpsomhed bød kaptajnerne i land til nærmere drøftelse af denne yderst ubehagelige situation, som man måtte se at råde bod på så godt som muligt. Man blev straks enige om, at besætningerne såvidt overhovedet muligt måtte skaffes logi i land, da ophold om bord i vintermånederne ikke var tilrådeligt. Man gennemgik også skibenes proviantlister, men i betragtning af, at man ikke måtte forgribe sig på de forsyninger, der skulle bruges til hjemrejsen, var der kun lidet at redde til mandskabets underhold. Man måtte således indstille sig på, at provianten måtte skaffes gennem fangst, suppleret op med det lidet butikken kunne yde.

Bistrup stillede sig overordentlig imødekommende overfor alle rimelige ønsker i forsøg på at gøre forholdene så tålelige for søfolkene som muligt. Man traf således aftale med en af Handelens fastansatte grønlandere, kokken Jørgen Josefsen, der netop samme år havde fuldendt opførelsen af et nyt hus; dette lod han mod en passende godtgørelse stille til disposition for den ene skibsbesætning, medens den anden blev indlogeret i „Det gamle sygehus“, en mindre bygning, der den gang lå på bakken lige foran kirken. Husene blev forsynet med nødvendigt inventar, herunder køjerne fra skibene, for at man kunne gøre livet så nogenlunde behageligt, ligesom skibenes komfurer og kogegrejer også måtte bringes i land.

Hvad skibsofficerer, de to kaptajner og de 4 styrmænd, nemlig Melchior og Petersen fra „Hvalfisker“ og Petersen og Jørgensen fra „Tjalfe“ angik, blev disse anbragt i en af Handelens boliger, „Gammelhuset“, der var opdelt i bødkerværksted og 2 gæsteværelser; under disse meget beskedne forhold måtte de 6 personer gøre sig livet så behageligt som muligt. Styrmændene etablerede egen husholdning, medens kaptajnerne indgik i kolonibestyrer Bistrups kostplan tillige med passagererne, fru Brummerstedt med 2 børn og lærerinde. Bistrups lærerinde frk. Ida Jensen (senere fru Dau-



gaard-Jensen) måtte rømme sit værelse til fordel for fru Brummerstedt med 2 børn, medens hun selv måtte dele et tagkammer med frøken Brinch.

Man forstår hvilket chok det har måttet være for fru Anna Bistrup pludselig at få sin husholdning mere end fordoblet, uden mulighed for på nogen måde at få andet tilskud end, hvad der kunne skaffes af såkaldt „grønlandsk proviant“. Bistrups egne børn og formentlig også Brummersteds fik en venlig henstilling om, at alt hvad huset rådede over af smør og fedt blev forbeholdt de voksne i spisestuen, de blev derfor henvist til køkkenet, hvor deres behov for fedtstof blev dækket gennem sælspæk, en

kostform, som de sikkert på ingen måde har begrædt. For yderligere at strække de knappe smørrationer kogte fru Bistrup marmelade af butikkens svesker, så sparede man smørret til morgenbordet. Der blev vel i det hele taget trukket store veksler på den iøvrigt yderst charmerende og velbegavede kolonibestyrerfrue, som måtte gøre brug af al sin opfindsomhed i forsøg på at skaffe tilstrækkelig og varierende mad til at dække den store husholdning vinteren igennem.

De to besætninger har næppe haft det alt for spændende i deres alt for små logier og har vel tilbragt så megen tid som vejret har tilladt med at gå på ski og rypejagt og muligt også sætte sælgarn i Atåbugten, hvortil de har kunnet komme på ski. Hvad man har kunnet bringe hjem af ryper og sæler har været et kærkomment supplement til den ellers meget ensformige kost, hvor kartofler eller andet grønsagstilskud har været aldeles ukendt, ligesom man har måttet renoncere på en luksus som smør og fedt og som hos Bistrups børn ty til sælsække. Var vejret dårligt i de lange vinteraftener har man måttet gribe til kortspillet for at bryde ensformigheden; lidt dans er der vel også kommet med ind i billedet. Iøvrigt var al opfindsomhed blevet mobiliseret i forbindelse med et karneval, til hvilket der blev fremtryllet en forbavsende variation i kostumerne. Matroserne fik vel også efterhånden deres mere eller mindre faste veninder, og disse har antagelig også en gang imellem skiftet ejerskab, således mødte skibsdrengen en aften op hos kolonibestyreren, som han med grådkvalt stemme bad om assistance for at få sin Charlotte tilbage; han var bleven så forelsket i denne lille pige, at hans hjerte slet ikke kunne bære, at hun havde svigtet ham til fordel for en måske noget flottere matros.

I bestyrerboligen samledes omtrent daglig kaptajnerne og styrmændene til kortspil, hovedsagelig whist og tarok, der var datidens mest yndede spil i Grønland.

I tiden før jul har mandskabet på bedste vis gjort forberedelser til at fejre julen, men selv med de største anstrengelser er højtiden faldet noget trist ud ved tanken på familierne derhjemme. Festmåltidet må have bestået af ryper og risengrød uden det, der sædvanligvis sætter kulør på julemaden. Men havde julen været præget af trist humør, så var man enige om, at nytåret burde fejres på en mere festlig måde med hjemmebrygget øl, brændevin og kanonsalut. Der blev derfor sendt en deputation til kaptajnerne for at bede om tilladelse til, at man benyttede skibets kanoner til en nytårssalut. Sikker af gode og fornuftige grunde nægtede kaptajnen imidlertid en sådan form for skyderi. Men efter at mandskabet havde taget sagen op til fornyet overvejelse, fandt man ud af, at forbudet naturligvis kun kunne gælde salut om bord i skibene, og ikke i land, da skyderi her måtte høre ind under kolonibestyrerens domæne. Man bragte derfor skjult af mørket den største af skibskanonerne i land og gjorde alt klar til saluten, medens man i bestyrerboligen fejrede nytåret på festlig vis for stedets få danske og skibsofficererne.



Ved midnatstid samledes det meste af koloniens mandlige befolkning efter gammel skik på gårdspladsen udenfor bestyrerboligen, hvor fangerne plejede at skyde det nye år ind med deres forladergeværer. Medens man ventede på, at Handelens kok, traditionen tro – ved kimen på koloniklokken skulle markere, at midnatstimen var inde, blev der af skibets bådsmand komanderet „Giv agt, fyr“. De nogle og tyve besætningsmedlemmer stod andægtigt ventende omkring kanonen med tilbageholdt åndedræt, til man fik ild i luntten. Grønlænderne dog – utrygge overfor dette monstrum – i behørig afstand, og pludselig udløstes spændingen i et øredøvende brag, en mægtig ildsøjle og en kvælende krudtrøg, alle blev så chokeret, at kokken glemte at kime med klokken og fangerne fuldstændig måbende glemte deres forladergeværer.

Da man endelig var kommet sig ovenpå forskrækkelsen, og røgen var drevet bort, opdagede man til stor rædsel, at alle ruderne i boligen, der vendte ud mod gårdspladsen var fuldstændigt knust; dette gjaldt såvel i underetagen, hvor assistenten havde til huse som hos kolonibestyreren på første sal. Medens matroserne endnu stod helt målløse og stirrede på ødelæggelsen, kom det festklædte selskab ud for nærmere at konstatere årsagen til nytårsravagen. Uden at gøre forsøg på at beklage det skete, gik besætningen derefter op til selskabet for at ønske „glædeligt nytår“. Kaptajnerne nægtede i vrede over besætningens opførsel at give hånden, hvorimod kolonibestyrer

Bistrup, hvem nytårsspøgen ellers havde ramt føleligt, som den meget elskværdige mand han var, alligevel ikke kunne bære over sit hjerte at nægte at tage imod folkenes gode ønsker, som han endog kvitterede med et glas vin.

Man gik dog snart ind igen for at tage ødelæggelsernes omfang nærmere i øjesyn og forsøgte at rydde op så godt man formåede, feje glasskårene sammen og dække vinduerne til med, hvad man kunne fremskaffe af tæpper og lignende, hvorefter man gik til sengs trætte og i trist humør.

Det var et sørgeligt syn, der mødte én den næste morgen, kulden var trængt ind og havde ødelagt alle de potteplanter, som husmoderen havde hæget så omsorgsfuldt om; alt i køkkenet var stivfrossent, også hvad der var lævnet fra nytårsmiddagen, kaffen var frosset i kaffekanden, og der var et tykt lag is på vandtønden. Men hvad værre var, de allerfleste af vinduerne måtte resten af vinteren dækkes af brædder, da der kun kunne skræbes så meget glas sammen fra lageret, at man lige kunne klare at få glas i vinduerne til kontoret, ja det blev en sørgelig vinter, man gik i møde. De ellers så hyggelige og lune stuer var bleven mørke og triste, ligesom det kom til at knibe med at holde huset ordentlig opvarmet, da man havde de største vanskeligheder med at holde kulden ude. Forårssolen, som man altid imødeså med længsel til at lyse og varme op i stuerne og bringe nyt liv til de lange vinterblege potteplanter, måtte nu blive udenfor brædderne, uden at kunne gøre gavn indenfor.

Foråret indtraf heldigvis meget tidligt i 1897, sådan at skibene allerede i begyndelsen af april var gjort sejlsklare og som en stor lettelse for alle stak til søs og iøvrigt meget hurtigt nåede hjem til København. Men endnu måtte man vente en rum tid, før forsyningsskibet kom i havn med det længselsfuldt ventede glas, så man atter kunne få de mørke triste brædder bort fra vinduerne og give fri adgang for lyset til at trænge ind, efter at man i det meste af 5 måneder havde fristet tilværelsen i mørke.

Foruden de her nævnte to sejlskibe måtte briggen „Lucinde“ samtidig overvintre i Godthåb, medens barkskibet „Castor“, der forlod Julianehåb om efteråret, som nævnt aldrig nåede frem, men formodes at være forlist under Kap Farvel med mand og mus.

Så farefuld og uberegnelig var grønlandssejladsen i hine tider.